

Соколёнок

1/2016

январь - февраль

Лачын

0+

ДАГЫСТАН РЕСПУБЛИКАЙН ҚОИНИ ВУЗЕЕ СА ЙАИХХЪЕ ҚҮЕККАН УШАХАРШЫН ЖУРНАЛ

Валегъ Гъамзат

Клатейн къукъ гъавъу, няъа,
Шадувхъа гъоокъа, дадал?
Къукъ гъааъана йидж вухъа,
Няъа гъу хъоокъа, дадал?
Къукъейке джудже хъоохъе,
Хаіб хъувхъа дадал воохъе,
Дегъе вас джига дёохъе,
Ацлахъе, гёокъа, дадал!

Йыгъ ылхъаI

Илёрзул`на са йыгъ йаIххъаI,
Гёгъа водун оогъа шаIххъаI.
Геч эйгъена са джар дешда:
«Шаир, гёгъийк` няхъа ыIххъаI?»

Машынбы ааI, чIакIын, хурун,
КIырыбышее сес маторун,
Са джад джига дешын къурун,
КIакIбышееенче лейсан гекка.

Сайыд хъады са самасвал,
Текарбышкa хъода асфалт,
Зы къаджийкум тормоз уIвхуI,
Йизди оIгийл` чадыр гуIвхуI.

Хылебышык` къабарнана,
Сифатыле нур гёгъана,
Са пир гьорзул` габинкIеенче,
Гъарай гъавъу залхъа чеенче.

ЧуIваIраIва гъам наш хъехъе,
Оогъа гёгъий сюзмишехъе,
ИккечIуна далдайк` авхъа,
Са гъавуле хъары залхъа.

Хылеенче зы хъигъечIува,
Савъу вобна гуджий, къувва,
Къад кулякын кIета акка,
Гёгъийка чин йыз эгъекка.

Шофер баба геер иляккы,
Динмиш дехъа, сабыр аххъы.
Руль авхъийни ахсаххъални,
Улебышее суал хъаIдхъыI:

«Шаир, гёгъийк няхъа ыIххъаI,
КIакIбышееенче лейсан гекка?
Чишде къедже къад кул`якын,
Гёгъий, долу, йыз эгъекка?»

—ХъаIкъаIн деш зы тIуфаныле,
Зы деш, йидж вод йизди хыле.
ЙикГ` аляатIу ааIна кыифрим,
Бетерба воб, ацIан, чиле.

Залхъа кIяххъийн геед хыл` къаджы,
КIилдане зас хъадкIын аджы.
Деш зас ыккан иммейгъеджын,
ОIгийл` ахвийнний илёджу.

ИЧIесда зы тIуфанеехъа,
ИЧIесда зы лап цайеехъа,
Зас ыккан деш балабыше,
АлеетIеджын хев, юк джолхъа.

Ихъеейыд кар гыргын болда,
Джанак` дешда кIаарна кIуда.
Гъалалын къык одхъанва зы,
Са ман мее йидж хъоoI июттуда.

Дюн`йейке цIа, ялав хъибхье,
Къелик` авхъа дама айбхье,
ЙикГ` раIгъаIтда, джанее байрам,
Зас манчике перва дёохье.

Джанее гъирят, ламыснана,
Джусын хав, уджагъ гъаъана,
Балабышыс кар саъана,
Ээхъе сувайл`, чолее, йаIххъаI.

КIыра гъеле зал`, балабы,
Ай йизын вардын шалабы,
ГыIрмайт гъеевъ ед`ис, дек`кис,
Гъаман йыгъ вод джолхъа ыIххъаI.

Кыргыз

Журнал
Олжасов

Сувани ямаджил, хивни къаршее, хааңна чодж мактабеенче хъалес меега Мухтаре гейбы ухыйхъан ыхъа. Бирданхъессе хайбышеенче са къарын кар къаъайдхъу, парпарехъе, ямаджиле къена хъаңаа! гидгъыл. Мухтар матхъа, хайбышеехъа илякка. Манкъукъле гьидчуд къидедже, садджу телефонын симаара истолбайл' ийкар ыхъа. Бирданхъессе ул' ямаджени колалхъа хъабайле, маатъаб къанат ыңхийхал са клаарна шитГ' илёокъал вухъа. Мани шитГ'ихъаб чакын хынтыра, Мухтар дайиин хъуш хынинен – күчүнүйин күхъ, гыргален къекълан улебы ыхъа. Мана чалагъанна бала вухъа.

– Алихасдаа! ыңкъа! аквеегивъ арас вуккан, – Мухтаре эйгье. Гооне шитГ'ий симааршыс хъибхъыр къаъайдхъы вухъай фыкыреехъа хъайле. Мухтарыс язух хъабы, мана хылехъа алябтас вуккийкан. Къалхмышааъас гъасил дехъа, манчын күхъ Мухтарни хылес ыңхийхал.

– Зы вале хъайкъа! дешорна!
– Мухтаре хылекна эб гытюбчу, эйгье.

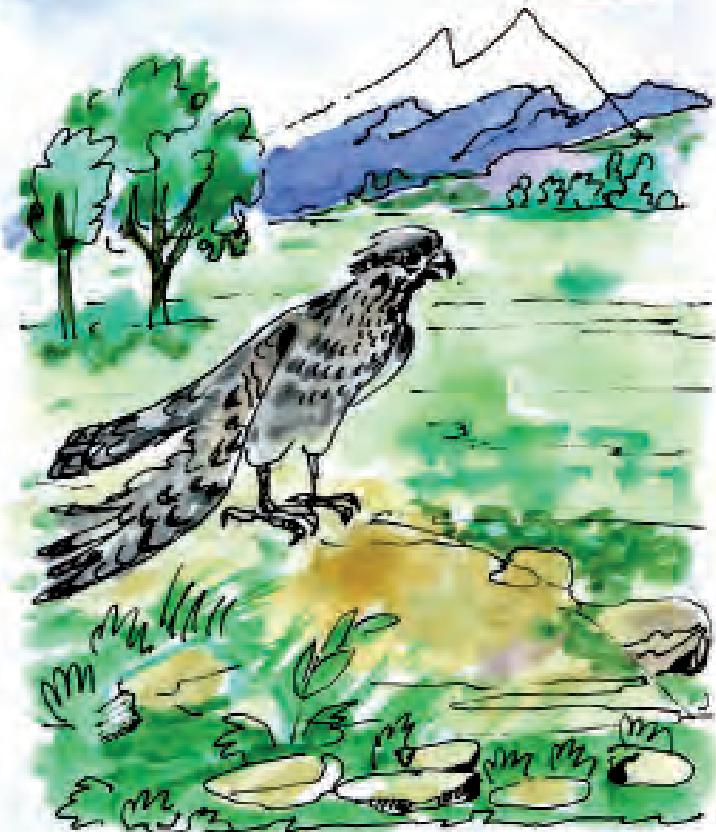
Манкъус меб шитГ' былгъы! тийке авхъу алябтас вуккийкан. Чалагъанни балайн мед күхъ гадейни хылес писда ыңхийхал.

– Гъуджон, зы вале хъайкъа! иннане, – хъаккишу джуле кастюм, – Мухтаре эйгье.

Гаде, чилхъакастюмадчу, гыбкыр манчеекъа шитГ', айгъиятыкв алябтас.

– Хурунбы инджикааъанбы деш ки, манбышыкеке хатир ахвас ыккан деш, – Мухтаре джулемдъалхъа эйгье.

Хаахъа хъабы Мухтаре «мигъмагъныс» гъар джура кар гийхъе: гы-

ней, няк... Анджах чалагъанни балайн нишиш джад күхъ ыңхийхал, каралхъа ул' джаб илдебадче.

– Чалагъаныс, йизда дих, чуваин чуру ыккийкананки, – деккее эйгье. Духайка сана деккее шитГын яра ийтпел ва манчыс акваа чардахе гъаъта.

– Дих, гъу мана хаахъа хъабы хъодкуда гъаъы. Мана чолеевъаб авхунахъий, хъивкласданий. Гъашде чалагъанар кыл'да аху водунбы, манбы къорамышааъас ыккан. Чалагъанар дена сувабы, сувабы дешодунбы, хивыб-хив деш вобна. Агар хивыл' ооъад чалагъанар гъаррамыш дехъе-хъе, мааъад күтпел дешынбы, маатъад тезе чуру дешын.

Түбелхъа чуваин чуру хъаляъы, Мухтаре Къиргъийс (ман до чалагъанни балайс Мухтаре гъуву) гъеле. Амма манчын мед идёйхъан.

— МаIхуIб ваке кар охъанаъас хаIбхъааъас вааIхаIс деш, — деккее эйгье. Манчыни оIгеехъа чуIваIни чурунын парче гиххье, гъунар манче акIне.

Гооне са вахтал’, мичIеед, йыIкыIгыIл, эхъал’ мед чуру са джигеехъа гиххье. Чиледъалхъа манчыс вардеш ихъес, вака сана гъамбаз вухъес ва гъу гозет’ гъаъас.

ГъаIкIедад, мичIедийс чалагъани балайн чурунун тика ойхъан. Сабара йыгъбышыле манчын Мухтарни кIане кар одхъан гибгъыл. Гооне кIыл’да-кIыл’да кар хылеенче охъanas хаIбхъувхъа. Са вазыле Къиргъийн чина ийесси гозет’ гъаъа гибгъыл. Карака Мухтар арыйнкъаI, Къиргъи манкъуни мыгал’ гивийтар вухъа, хылени кIонекыле кар илийхайхъа.

Йыгъ-йыгъыле манбышда доствалла маIгъкамувхъана, муIгъуIббаIтеехъа ивчIу. Амма Мухтарни «кал`леехъа ыIхийн»: «Яра хъувадкасын. АвтIулна джунаи авкIанавъу меега, мана аливхасда. Гъиджона гъаъас, дешхье яра айтIылна джунаи ачмыш гъидяаьсане?»...

Дек`кикIле Мухтарни фыкыреедын кар ацIахъе. Са йыгъыл’ манкъукIле эйгье.

— Чалагъан азадыйвалла вукканна шитI’ вобна. Къавукке мана, яра хъувадкы вод.

— СикIыл’ра даянимышхье, дек’ мани меега къитIмирра мехъе. Зы хаIрхъыхъайнкъаI, вас манчын одхъунин чуру, базареенче алишичу хъелесын, — Мухтарее эйгье.

Дек’кее гъидчуд итдёвгъу, аIхъIана гъаъа. Ман, са-къоIдле йыгъ мысыйлхъа меега цIыцIахъес, шавукIле джад ацIахъес дешдий, агар Мухтарык’ гъайин кар дехъайнхъи — са йыгъыл’, мичIеер оза хъыхъайнкъаI, манкъукIле къедже, хааъар вушу джар дешур, аккад къаанче итIумаъы вод.

Текра хaa аху, гъинкъус мичIеедийн

кар охъанас иштагъа дехъе. Мухтарыс ман геед писда эйхъе ва хиялеехъа айкIан.

«Чалагъан азадыйвалла вуккий-канна шитI’ вобна» — фыкыреехъа деккин джуваббы хъадайле. Манчына маIънаа къанмышохъе.

«Ед’ хаахъа хъары меега, Къиргъи къавуккасада чолеехъа», — Мухтарее фыкыреенче эйгье.

Цувулийн мыкIан йыгъний. Хивылхъа мичIахна чамраний кIейибхъы.

«Яхши, къавуккасада..., няхъана мана аIгъааIс, манчыхъад къуIмаIн ешемишивхъесын джига дешданкъаI? Чис ыкканан гъеъэджын, зы манчыс азадыйвалла гьевлесда», — язухламышхъа Мухтарее эйгье.

Къанатыкна джунаи ачмышавъу, хылехъа Къиргъи алябтIы, чис тимар гъавъу, хаIбышеехъа къоокка. Къиргъи хъувадкыини къанатбыш-ка иллөха. Хивни ооъаб алибкIыр, сабкIыл хаани оIгеени йивылхъа гёо-ха. Мухтар айванее къаджы, Къиргъи

сес гъяа гибгыл: «Чав-чав, чав-чав!». Манче меб аливху, чамреехъа авайкІан.

Быкырын йыгъна Мухтар хаджат гъяа ыхъа. «Гъасре мана чис вукканна хъинне ешемишивхъеджын», – вуджее джад джус йикГбы гъеле.

Къоідъесди йыгыл' мичлеер мана маттехъе. Хаани оІгеени йивни къомык' гивъур Къиргъийн сесёд гъяа: «Чаів-чаів, чаів-чаів»!

– Къиргъи! Къиргъи, – шадхъа Мухтаре ханаи айванеенче онаа.

Къиргъи йивыле аливху, хъабы достыни янылхъа гёоха.

– Зассахъане хъабы, йизда гыранна?, зассахъане хъабы, йизда гыранна? – Мухтаре текрар гъяа. Хы-

лехъа чалагъанна бала алябты, чис тимар гъяа. Мухтаре айване къуру хъихъес гивадхынни къаргани чи-хеные са югун парче къацЛадкЛун, Къиргъийс гъеле. Къиргъийн сагъулва эйгъен хъинне, «чаів – чаів, чаів – чаів», – сес' гъяа.

...Къиргъийн чина гъамбаз гъуворхъул' деш.

Хаани оІгийл'ни чинарни йивни къомык' чисын аква гъидкЛур, мааъаб Къиргъи ешемишиохъе гибгыл.

Авчийвал'ыс мана йыгъыс сувабышылхъа, чолеехъа гъавайкІан вухъа, амма хивни кIатлеершис мысаджаб хъоотIа вухъа деш. ГыргынкъукIле Мухтарна дост Къиргъи хъиваацIа вухъа.

Миронов Байканин лодка

Дерягьеъад текда аху,
Къедже ел`кан чамрабыше...
Нишилена махъа гъиху?
Гъуджон тЛабал гъаъа чише?

КъоокIал далгъа, куляк аъа,
Эгмишувхъа дирак, хъоха...
Манче бахт деш тЛабал гъааъа,
Не таалейле деш вод гъехва!

Къелик` авуд лагаран хъян,
Верыгъен тадж кал`лел` ооъад...
Ман гыIтIийда, гъеххъа тПуфан,
Йик` сایмышхъес, эгъес, джааъад!

Урусни мизейле йыхъ-сумылхъа саакIал гъавъуна – Валегъ Гъамзат

СүІВАІНайй сёюна доставала

(Урс халкының хадар)

Сувани къома са чалагеे халданани гъайванаршини ареे са халбна сё вухъа, манчихъаб къоіле пытабы ыхъайнбы. Къоншивале са суІвайлай вухъа, манчихъад къоіле хурун балабы ыхъа. Йыгъышди са йыгъыл` сё абына суІвайлыхъа, манчикіле эйгъен: «Ай суІвайл чоджий, дора шы саджигее йешемишхъес, иишын балабыд саджигее чодже-ер ичибы хыиннейшемишхъеджын». СуІвайлай мани ишис разёохъена, мана лап шадоохъена. Манчын фыкыреенче эйгъен: «Нимеे джаб югна иший мана, зы нишина джаб фыкыр гъаъас деш, гыргын ишбы сёюн гъа-ъасынбы, зынаб гъар йыгъыс югба одхъанни каралиб хъывхъа къаливхъасда. «Яхшы, сё чоджий, зы разийба воб, къийнийни йыгъыле джад шы саваалес са куюлеехъа, саджигее йешаайиш ыккеес». Халм оітмишувхъа, мичлеедийн хъыхъа мее, сёюн эйгъен: «СуІвайлай, къийна гъу гъавакіне шас охъанасын кар табал гъаъас, зы балабышка гивъарас, манчил` мугъаетивхъес, къийхъа зы хъигъевчіесда». СуІвайл явшба-явшба авайқанна чоле-ехъа. Са кар джад дехъа эхъал` хъавай-лена кор-пешманба. Хъабы мее, сёюн эйгъен: «СуІвайлай иишди балабышда са хъивкіуна. СуІвайл маттувхъа эйгъен: «Йиздане, дешхъее йыгъынане бала? Ай дост, шахъад гъайшде йыгъына йизда дешда, шы са хизан вобна. Гъувоора карыд охъне къаливхъе. Къийхъа мичлееб меб гъу вуІххъаіс гибхы охъанасди каралхъа, къийна гъу адыйн джад ыхъа деш». Пашманывхъа суІвайл къилёохъана. Мичлееб меб авайқанна чолеехъа. Меб эхъал` са кар джад дена хъавайлена. Сёюн мед

эйгъен: «Ай сүІвайлай, къийна меб иишда са бала хъивкіуна». «Йиздане, дешхъее йыгънане?» «Ай сүІвайлай, шы гъашде са хизан вобна, шахъад йизын-йыгъын дешин. Гъувоора васын карыд одхъун, къаливхъе. Ихъесын ыхъа вод». СүІваI, сабара вахтна фыкыреехъа авайкіанна. Манчын эйгъен: «Гын ыхъесын кар дешуд, къийхъаджабзымани сёюна пайхъевлесда. Йизын балабы манчише чини пытыбышыс охъанаъы вод, закІлед эйгъен йизын йыгъын дешын». Хъабы чини джигайлхъа, са тика караныд одхъун, ягба балабышхъаб гяшту, сүІваI никIеекъа авайкіанна. МичIееб сугъооцЫ mee, сүІваI хъабы сёюкІле эйгъен: «Ай сё чоджий, дора къийна зынай гъу са зияратылхъа вуIххъаIс, эйгъе водагар мани зияратылхъа гъбкіынне, гыргын ишбы йугда аIлгъааIс, гъатIуйнъкъаIд шы гыргынбы дженнете ихъес». Сё сүІвайни ихтилетбышылхъа алдамышоохъена. Сады-хъады манбы айкіананбы са дереехъа, маа хайбна са къайе вухъа. Мани къайейни аIреенче илгъеечIес ыккан водва эйгъе сүІвайин сёюкІле. Цепба сүІвайлай манче раIгъаIтба илгъоочIена. Манчын эйгъен сёюкІле: «Вай-вай нимее джаб сибык хъувхъана, гыргын эзер-ыкIарбы адкIинийнбы. Сё чоджий гъашде йыгъын нубат водун. Хъувоора зы вас кумагыд гъаъасын. Сё

явашиб-явашиб къайеехъа оочIена, сыйыб мана ачаахарна, йе ахъа йе къахъа дёохье аахвана. Сёюн гъарай гъааъана сүІвайлхъа. «Ай чоджкумаг гъеъе зас! Амма сүІвайин кумаг джад гъаъа деш. Хъабы кIанехъа сүІвайин эйгъен: «Ай сё чоджий, бес вакІле гъу гъаъийн ишбы югдане къедже, гъу йизын балабы йыгъни пытабышыс охъанаъанкъаI фыкырее гъуджооний водун, гъашде зынад вас кумаг гъаъас деш.» СүІвайин гъабкIын чIалагеенче гыргын гъайванаар саъанбы, манчыс хабарбы гъаъанбы, наIхуIбий сёюн вудж алдамыш гъавъува, балабы дена авхува. Эхъалхъа мее сё маа гъабсырна, гоонеб эхъал` сүІвайлай абына, чика медын чIалагын гъайванаарыд хъотIул, мана сё оохъанна. MaIхуIд сүІвайлан чини балабышыл` алла сёюс югуд диван хъаляъан. Мани йыгъыле хъийгъа сүІвайин сёюн пытабы чIакIы хъаъанбы...

Урусни мизейле йыхъ - сумылхъа саакIал гъавъуна – Шафига Бабаева

Дюлтий

Дерабынччене улуб гъаъа,
Иляккына гъайран гъаъа,
Къавджийнбыше дацбы гъаъа,
Миджагвал`ыс йыгъни, Дюлтий.

Къолни сурайл`ын ямаджбы,
Миджагын, уфтанын ТөтГ`бы,
Гъар суракын югун хъянбы,
Тюллааршысада деря, Дюлтий.

Чобанарше ейлягъ гъаъа,
Миджагын магъаабы саъа,
Вахъан джо маънийбы гъаъа,
Самурена чуба, Дюлтий.

ЮХХВАНИЙН ЭТЮД

Оза хъувхья някъв никГеенче,
Юххан хъыхъя, нафас гъеле.
Ювел ачмышхъя тIетГ- тIеле,
Чолбышее гёбхъанна леле.
Сувал`гъяле aaI ыкIейкIбы,
Селин дашмышхъя дерабы.
ХаIбна чилле, кIынна чилле,
TIетГ`бы вод шас хъийгъа чиле.
Гъар сура хъынак` вод хъехъе,
Инсанын йикГ` ачмышехъе.

АСВАРЫН ЖАБАРЫ

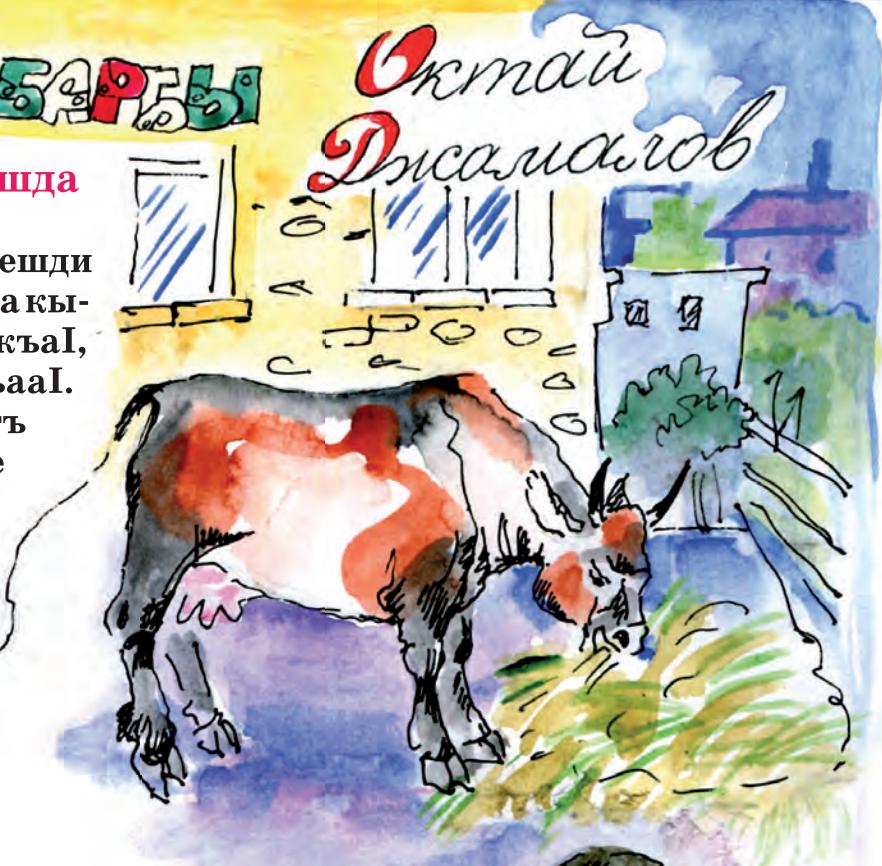
Йыгъни бытагъыл кок дешда

С йыгъыл` Асвар са ишыгъ дешди адамийс гъамбазээхье. Манбы са кыдыкни ювейсхъа гъибхырийнкъаI, кыдыкар охъанас чилхъа алхъаI. Гъар кыдык хъобху мее, ишыгъ дешди адамеे Асварыке хъийгІанан:

— Гаре, чоджий, гъайна югбайе, гъайынчее кок дише?

Ахырее Асвар безмишхъа, эйгъен:

— Гаре, чоджий, йыгъни сурал`ынбы гыргынбы югунбывуд.

Мысайи ыккан алхыле

Са йыгъыл` Асвар джуна гъамбаз Алиддиника сана са чолеений вобумбы. МыкІадава Асварее осбы сатьы, уджагъ хъаагъа. Сайыд бирданда кІанени тахылни чолукед цІа хъехъа. Мани хивын инсанар куракбышкa, ябабышкa гъоогъаранбы гъинбы гёотас. Инсанар гъивийхъар мее Асварее эйгъен:

— Ай бейнявабы, шу гъудура чол кІаIдхъеъэ, шал`ме мысайи ыккан алхилес аIхаIсын.

Кал`лене бадал гъаъы?

АсварыкІле са сихнарийни маIгъаIлле джуна авгуна зер къавджу, хаани ийессийкІле эйгъен:

— Гаре, гъу гъайнин зеран кал`лене бадал гъаъы?

Хаана ийесси гъуджооме эгъес аху, эйгъен:

— Гаре, Асвар, зеран кал`ле бадал гъаъан карне, гъуджоона гъу эйгъе?

Асварее эйгъен:

— Гаре, чоджий, агар мана вушда зерний воб, няъас иишди зеран кал`ле манчыл`ыхъа?

Сүгүри Үбайсов Айбай Тәлиб

— Ед`, зеран мысана хаіпбал
няк гъооле, кіатылна оқI
обхунийнкъаIне, дешхее хъоох-
хъуна оқI обхунийнкъаI? — АІбее
едике хъийгІан.

— Гъелбет ки, йизда дих, кіатылна
оқI обхунийнкъаI. Кіатылна оқI
хъооххъуйни оқIале шырайка воб, —
едее маIхуIд джаваб хъеле.

— Дора манке шы йишди зерас
кіатылын ачкыбы алиштес, гъа-
васре манчикIле хъооххъуна оқIуб
кіатылба къавджеджын.

АІбий кучейке алла ааIний вор,
сайыр манкъукIле гиъур гештена
Тәлиб къедже.

— Гъуджоона ыхъя? — мана
Тәлибыс делес хъыхъа хъийгІан.

— КъоIble манат аагвал` гъавъу, —
гъыIнкIылдамышехъе Тәлибее джа-
ваб хъеле.

— Гимешще! Ма, авхъе вас къоIble
манат, — АІбее манувгъу, джускъоIble
манат гъооле ва оIтмишхъа айкIан.

АІбий джуке гъала хъол`ле метрна
аIраIламыш дехъа, мер Тәлиб гъегІа
гийгъал.

— Бес гъашде гъу мер няъа гешще?
— АІбее хъидгIын гъаъан.

— Зы агар шена къоIble манатыб
аагвал` гъидявъийнхъий, гъашде за-
хъа ёкъубле манатний вухъес, — гъегІа-
гъегІа Тәлибее джаваб хъеле.

Цедын сен

Цедын сен хъыхъа цедын!
Гозет` гъаъан ул` хъивхъу.
Югун байрам ман водун,
ЁлкIа йылкынеехъа гивхъу.

Гиваханасынбы чилхъа,
Оюнджагъбы – джурба -джур.
Сабы шы йокьсуралхъа
Шадын гъаъас – вургъавур.

Югда мағънийбышын сес,
Джига кыл`ба деш чиста.
Йызына ичий йихъес,
Сайыр Мыккына кылса.

Джобы авхъу хылеке,
Шы гъаъасын хоровод.
ДаIхаIн джад дешин шаке,
Хъады шалхъа «Новый Год»!

СУВАБЫШЕЕ КЫЛДИМНА ВАЗ

Няхуңдне таңриф иттегъес,
Гыхъардяъас гъарнанкъаң сес.
Яманба къабыл' воохье зас,
Сувабишие кылдимна ваз.

Гыччуд джад хъимиийгән заке,
Гыр суралхъа шу джаб иляке.
Кулякна, быранна аваз,
Сувабишие кылдимна ваз.

Бухарайле алла кума,
Илхъече, хав аъу къуңмай.
Хаа гювъуре алятпұсаз,
Сувабишие кылдимна ваз.

Йизын гяццы сува, чиес,
Хъаъаакіне, ивийкре чиле:
Вааіхаң лап югба гивгәнанас,
Сувабишие кылдимна ваз.

Тынал' илөзур мал-къара,
Гыр зерас окіана шала.
Йаіххъыл' люцернайин камаз,
Сувабишие кылдимна ваз.

Кефака вод лап кылдимин йикі,
Йизый мық аваакіу чик.
Топпар гъау, ағье, гъамбаз,
Сувабишие кылдимна ваз.

Гыр йигъыле шадхье гыни,
Эй, йизда чодж, йизда хыни!
Саваалес, са маджлис гъааъас,
Сувабишие кылдимна ваз.

Гедж ихъес деш гыння юххъан,
Малкъара ийкарас уххъан.
Верыгъ вухъес, ихъес аяз,
Гылекийс кылдимна ваз.

Тебрик` гъааъ!

Гъайни сенни январни 24-чил Дербентил ешемишиохъени къоІмкилеершын – Айджан ва Периджан Гъайджиевабышын йыцЦылле сен быкырхъя. Гъин уфтанынбалабы, джонитербий-ейка, джони хъайдхъийка сана мактабын фаіхрбы воб. Джос дарс гъелен маіъаллимар гъамбаše гъини джомард ша-агиртаяршыле разийба аах-ва. Манбыше Дербент ша-гъарни, 18-ъэсда нумранани мактабни хъебыдъэсди сини-

фее хъайдхъай ва дарсбышы-
ке альлаа къийматбы аляатла.
Едике вухъайнни йыгъыка сана
Айджаний Периджан дек`кее,
едее, йичу Аминеे тебрик` гъааъ,
джос джанана сагъваа-
ла, хъайдхъийбышее угъурбы
аірзу гъааъ. Шы – «Лачын»
журналын колективыд мани
тебрик`бышылхъа илеккан,
ва гъини уфтанни йыхъбыш-
ди балабышыс йикГеенче
хъооін энке хошун аірзубы
агъмыш гъааъ.

ИНГИЛИСААРШЫН УШАЖАРШЫН юор

(оригиналыле сакІал гъаъийнбы)

* * *

Том: НаIхуIрна йыгъна кЫинна чодж?

Джонни: Мана ыкІар пастелее къалирху вор. Манкъус ыкІар хъаъы вод.

Том: Мана югна хабар дешуб. Гъуджоона ки, манкъвее гъаъы?

Джонни: Шы, шавуссейи къулеле геер хъигъечIу, гъозарас аIхаIсва оюн гъивагы, ва мана гъамхъана.

* * *

Едее кЫинни йишищекIле эйгъен: «ВакIле йизын хылепбы маIхуIд чаIпаIлда къаджийнбыне?»

«ЗакIле гъу кIиррананкъаI мыса джаркъайджыдеш», – джаваб маIхуIд ыхъа.

«Ахыр»

Са йыгъыл` кьоЙире гаде китаббышди гъаIкIее юшан гааъа вухъа. ««Ахыр» нимее машгъурна авторнаха вор. ЗакIле манкъун ду вайшбышка китаббышыл` къаджы». Манаса гаде гъыIрсыка джухъа иляккы эйгъен: «ГъугъаIкIенийна бейнявавур. ВакIле ацIа чишде, «Ахыр» китаб чапыке къекканкъун ду вод».

Манкъвее мана обхъунна

Томми геер юшан гъаъас ыкканна гаде ыхъа ва едис, кар одхъананкъаI мана юшан гъаъий, ыккийкан дешдий. СайаIххье кар одхъананкъаI, Томмийс мер юшан гъаъас ыккийкан. Ахыр ман кар дек`икIле ацIахъа, къулайка дихыке хъидгIын гъаъан:

«Дих, гъуджоона эгъес ыккан?» Томмее хъийгIанан: «МыIхъааIр одхъунний хайрыкан карне вод?» Дек`кее эйгъен: «Деъэш, дих. Няъас, дих, гъу ман заке хъидгIын гъаъа?» «Йыгъни тарийкIее са мыIхъ вобий, анджах гъу мана обхъунна», – Томмее маIхуIд джаваб хъеле.

Ингилисни мизайле йыхъ - сумылхъа сакІал гъаъына – В. Гамзаев

Хъялва/йкъайна дадал

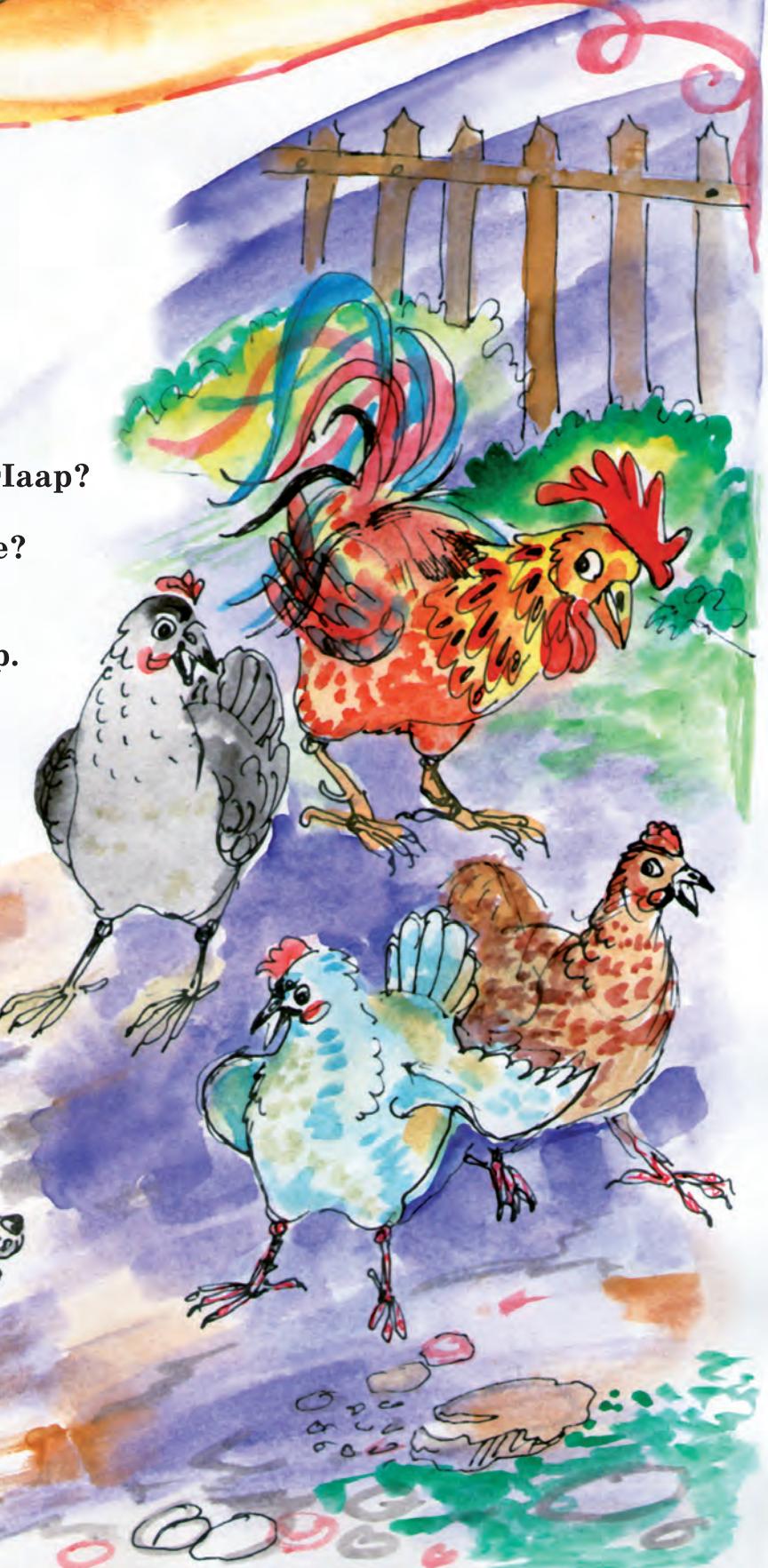
Мурод
Сайд

Къудобкун мее къалмакъал
Клатеершее гивъур дадал.
Къавджу маа кучук абы,
Дадал худ хъинне сабы.

Дадал, дидал, гъуджоона?
Бес гъаагвелан гудж йыгъна.
Чишде вас хъаъа ыкъар?
Няахъа шен кIуш, шен хъынтаар?

Гъуджоо? ХъаIваIйкъайна?
Шейхний кIатеийни кIане.
Кал`ле хааIний ыIгъвийкар,
Хъигъна кIатеершын къатар.

Къавджуна йыгъна крус,
Эйгъенний вор Айдарус.
Гъадгъве гъинче аIкъайна!
Амкъар маъа вак`мана.

ХРЮГУН ЧАЛАГ

Хрюгун чалаг итдегъес
Хайдвалика Геркулес.
Доюка,
Гъам гуджука,
Хайбышын къанат чихъа!

Чалаге шитгяар гъекива,
Хайнебы чийил къекива;
Гъам хайбы,
Юваар, окбы,
Гъам ярпагьбы, гъам тетгбы.

Джаа гайван, шитгейн къатар,
Дигулхъа нукынне янтар.
Аршанбы,
Гъам чешмабы,
Мыкбы, голеер, дамабы.

Чис гееб вуккан мигъманар,
Энке хайлбай ушахар.
Гъаваакине
Вушун хыинне,
Шигвийкре чини йылкынне.

Урусни мизейле йыхъ-сумылхъа шеир-
бы сактал гъаъына – Валегъ Гъамзат.

Вафсаакана хуваабызда гъалкleeсын хабарбы

I

Гъинчиле хиледже сенбина гъихъа, Гъолландийени принцес Испанийени кралыка сана даІвъийний вуккекка. Са хаімде принций джун къаравулеер къалябкIийнкъаI, испанаршына йыхыд ваIш эскер манбышди лагереехъа эчIе. ПринцикIынни хуваакIле манбышын сес къийхъе. Хуваа фыкырамышохъена: «Зы йизди хоз-яиинис кумаг гъаъасди mee, гъуджоона гъаъас?» Сайыд манчыни фыкыреехъа геед югун са Iлан хъадайле. Мана хозяин оза хъаъасди mee, манкъуни хылек` хъичIоокка гивийгъал. Анджах принц мугъур хъехъе дешдий. «Няъасдаха хозяин оза хъидехъе?» хуваа гивийгъална фыкыр гъааъа. Меб мана хозяинни хылек` хъичIоокка. Принц мугъурхъехъе, къадархъунбалканылхъа къойкIал ва джун эскерар хъоотIал. Шу архайнба вухъес ваIхалки, принцес джуна аIкГелнана хуваа йикГел гъивханавъу дешва, ва манчыс лайыкына гыIрмаIт гъавъува. Агар шу Гъолландийелхъа гъабкIынне, шокIле къелбышее хуваа гивъурна принцна гъайкал къавджесда.

II

Принц Луэллиныхъа хаа гееб саакитна, даІвъээъаб гееб хъидааIкъаIнна Геллертва са хувааний воб. Са йыгъыл` принц оvas ыIххъаIс аттамышехъе ва джун хуваабы хъойтал гийгъал. Гыргын хуваабы хъадайленбы, анджах Геллерт манчыни аIрее деший. Принцес меб мана хъоотIална, анджах Геллерт хъидяалена. Манкъвее дегье мана гозет гъидявъу, джуна аIзизна хуваа дена оvas айкIан.

Мана сакIы хъарийнкъаI, Геллерт манкъуни къелбышеехъа къадайхъван. ПринцикIле манчыни Галык` ва пайтаIхбышык` эб къодже. Принц хъаIкъаIнна. Манкъуни фыкыреехъа гъамбаше хуваака гъивагана джунна къынна дих хъарайле. Мана экIра ушахни утагъеехъа къадайхъван. Утагъее хаIдын палгъатуний ыхъа. Ушахна кIрават дёлкIинайи хъувхъа ва мана эбака гявиIуи. Йизын ушах няахъа? Манкъвее джун ушах тIабал гъаъа, анджах авееке деш. Принцихъа гъайшде дегье шак дешинний ки, джун ушах хъикIува. «Гъу йизын ушах одхъун!» – принцес хуваалхъа гъарай гъавъу, къылышндж хъыгъаччу ман хуваани вухъунехъа гийхал.

Мани вахтал` кIраватык` авгъанче ушахын гешшен сес хъадайле. Маа-ъар ЛуэллиныкIле джун кIынин ушах авееке. Манкъуни кIане эбан гяцIийн, хайбни са джанаварын джасатий.

Луэллин гъавъуйни ишиле пешманехъена, анджах хуваа оIлумыке къатдивхъанааъас вуччуд гъаъас аIхаI деш.

Манкъвее мана джуни багъее бас-дурдааъа, ва манчыни нукънел оохъа ман меена къайе сааъа ки, гыргыни цаIххъыIле аIлгъааIнбышыкIле мана къавджеджын ва хуваана ха-бар гыргынкъвее йикГ`ел авхъеджын. ГъаIшдийлхъа мее манджига Геллерт-на Някъва вод аху.

Къукъ

Осанъ
Манбэлжээшээ

Къалышеер

Ризинени къалышеершиң
Са манке вод дердее джан,
Къаджее ки, хаа! булат дешын,
Не чийел деш гёгъийн хьян.
Гайни дюн`йел чис декканан –
Темизда хааъад гываджий:
Чис голеехъя кичес ыккан,
Гъам лезимда йийбы къаджий.

Хааъад телефон гешще

Хааъад гешще вод телефон
Са йа! тбышка, – алеччи он.
Гыирсын сес аххъы лалхъа:
Деш са джар делес хъыхъа!

– Шавус джад зы лезимда деш,
Зы къа! с хъыхъа, о! тмишъа еш.
Къа! сди телефонбыши
Зы къанмышъес саджу чис!

Урусни мизэйле йыхъ-сумылхъа шеирбы сак!ал гъаъина – Валегъ Гъамзат.

Канада
1990

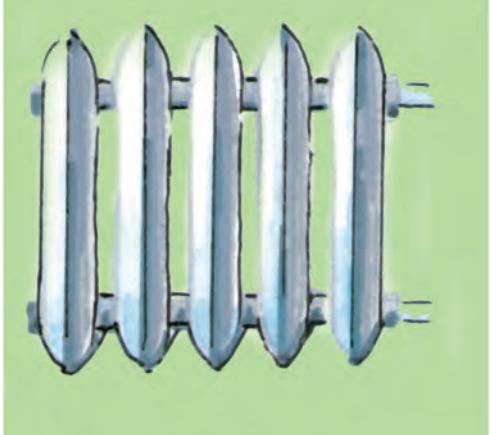
* * *

Халдын гал` , хырын аква,
Хыл` на цобан вод къеква.
Кылдим вол` ли къилёхья,
Тарг гыидяя чин акваа.

* * *

Хынекан дурба,
Чихъа воб торба.
Кыллина мыклада,
Кылдимына къулмайда.

* * *

Гъамбазар делес хъааъа,
Са джигеехъа чин сааъа.
Не ул` деш, не хылебы,
Джон шикыл`бы цыцлаа.

* * *

Чихъа миджагын эва,
Иммейгье гъу къонджева.
Юхъан хъады mee гёку,
Авхъаахъа йишда сува.

* * *

Хоче деш, гъийгъан чолее,
Хъобле түуб чихъа хыле.
Аххъы быт` къацладкуне,
Чис медын быт` алееле.

Едіни миЗЕЙНА ХЬОШЩЕ

АИЛИФБА

(ГъаІрфбы – (Р р, С с, Т т)

ТІ тІ

Чапына форма – ТІ тІ
Языйна форма – ТІ тІ
ГъаІрфын ду – [тЫ]
ХъаІбхъий – [тІ]

ТІарийкІа [тІарийкІа]

Ү ү

Чапына форма – Ү ү
Языйна форма – Ү ү
ГъаІрфын ду – [ү]
ХъаІбхъий – [ү]

Үрва [үрва]

ҮІ үІ

Чапына форма – ҮІ үІ
Языйна форма – ҮІ үІ
ГъаІрфын ду – [үІ]
ХъаІбхъий – [үІ]

ГъүІтГ` [гъүІтГ`]

Инглисни мизейн клуб

Артикл`

Инглисни мизел къоlле артикл` вод:

Ацлан карбы гъагван ва дяцлан карбы гъагван артикл`.

Ацлан карбы гъагван артикл` : The [ði:]. йишди сесбышкa [Зи:]

The артикл` къоlни саягъыл` хъайлдахъяI:

Саaitика гийгъални джувабышди оIгее [ði:] йишди сесбышкa (Зи:)

Саamитика гийгъални джуваббышди оIгее [ðə]. йишди сесбышкa [Зə]

Масалыс эгъес: The apple [ði: 'æpl] (Зи: эпл) – Эч

The pen [ðə pen] (Зə пен) – Къалам

Дяцлан карбы гъагван артикл` : A, an [eɪ], [æn] – (Эй, аIn)

А артикл` саamитика гийгъални джуваббышди оIгее ойкIан.

Масалыс эгъес: A book [ə buk] – (aI бук) – Китаб

An артикл` саaitика гийгъални джуваббышди оIгее ойкIан.

Масалыс эгъес: An animal [ən 'æniməl] – (aIn энимэл) – Гъайван

Тезе джуваббы:

An apple [ən'æpl] (aIn эпл) – Эч

A pen [ə pen] (aI пен) – Къалам

A book [ə buk] (aI бук) – Китаб

An animal [ən 'æniməl] (aIn энимэл) – Гъайван

A boy [ə bɔɪ] (aI бой) – Гаде

A girl [ə gə:l] (aI гоl:л) – Ичий

A teacher [ə 'ti:tʃə] (aI ти:ч ə) – МаIъайллим

A pupil [ə 'pju:pł] (aI пю:пл) – Шаагирт

РЕБУСЫ

+ ба

зин +

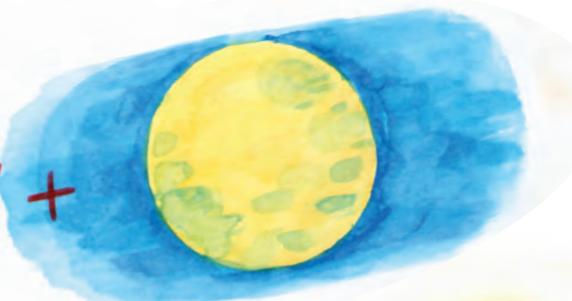
чарда +

до +

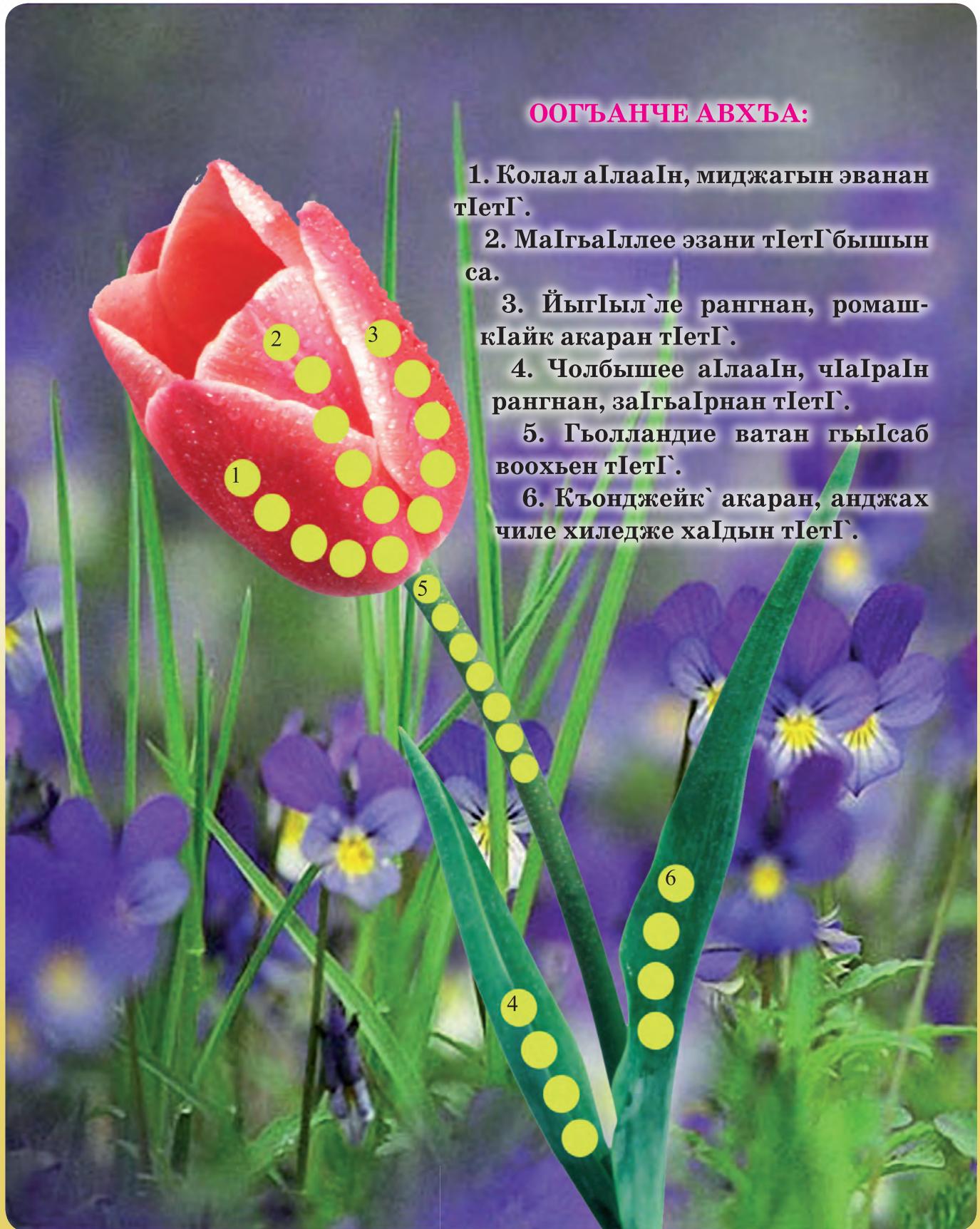
эй +

ХРОССВОРД

ООГЪАНЧЕ АВХЪА:

1. Колал аІлааІн, миджагын эванан тІетГ`.
2. МаІгъайллеэ эзани тІетГ`бышын са.
3. ЙыгІыл`ле рангнан, ромашкайк акаран тІетГ`.
4. Чолбышее аІлааІн, чІаІраІн рангнан, заІгъаІрнан тІетГ`.
5. Гъолландие ватан гыІсаб воохъен тІетГ`.
6. Къонджеік` акаран, анджах чилем хиледже хаІдын тІетГ`.

Соколёнок
Лачын

1/2016

январь – февраль

Иллюстрированный детский журнал.
Издается один раз в два месяца.

Учредитель :
Правительство Республики Дагестан.

Журнал зарегистрирован федеральной
службой по надзору в сфере связи и
массовых коммуникаций.
Регистр.номер ПИН№ТУ5-0027 от 21 мая
2009 г.

Издается с января 2009 г.

Главный редактор
Мурад Ахмедов

Редколлегия:
Т. Зургалова (отв. секретарь)
В. Гамзаев (редактор)
Ш. Бабаева
А. Исмаилов (зам. гл. редактора)
Н. Исаев
Ш. Дабузов
А. Дадашев
Х. Назирова
Аб. Омаров
К. Омаханов

Худ. редактор З. Даганов
Тех.редактор Т. Лузина
Художник номера М. Муталибов
Оформление обложки А. Качаев

Дата выхода в свет 28.03.2016г.
Тираж 216 экз.
Заказ № 170

Типография: ООО «Издательство «Феникс пресс».

Адрес типографии: 367018, РД,
г. Махачкала ул. Петра I, 61

Редакция и издатель: Государственное
бюджетное учреждение Республики
Дагестан «Редакция республиканских
литературных журналов «Соколенок» и
«Литературный Дагестан»

Адрес редакции и издателя: 367025,
РД, г. Махачкала, ул. Даниялова, 55.

Цахурский язык.

Индекс: на год - 78438,
на полугодие - 73888.

Цена свободная